

## Engin Poyraz

# MİLLETLERARASI HUKUK VE UZAY HUKUKU ÇERÇEVESİNDE UYDU KARŞITI SİLAH DENEMELERİNE İLİŞKİN HUKUKİ ÇERÇEVE

# İÇİNDEKİLER

|                          |      |
|--------------------------|------|
| ÖNSÖZ.....               | V    |
| KISALTMALAR LİSTESİ..... | XIII |
| GİRİŞ.....               | 1    |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### UZAYIN HUKUKİ MAHİYETİ VE MİLLETLERARASI HUKUK KAPSAMINDA UYDU KARŞITI SİLAHLARIN YERİ

|                                                                                                                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| I. KAVRAMSAL OLARAK UZAY VE DIŞ UZAY.....                                                                                                                              | 5  |
| II. UZAY HUKUKUNUN DOĞUŞU VE TARİHÇESİ.....                                                                                                                            | 7  |
| A. 1900-1957 Arası Dönem.....                                                                                                                                          | 7  |
| B. 1957-2024 Arası Dönem.....                                                                                                                                          | 11 |
| III. UZAY HUKUKUNUN UYGULAMA ALANI .....                                                                                                                               | 17 |
| A. Uzay Hukukunun Çerçevesi .....                                                                                                                                      | 18 |
| B. Uzay Hukukunun Kaynakları .....                                                                                                                                     | 18 |
| C. Hava ve Uzay Sınırının Belirlenmesi ve Sınırın Hukuki Etkileri ..                                                                                                   | 19 |
| D. Uzay Faaliyetlerinin Yürütüldüğü Yörüngeler.....                                                                                                                    | 22 |
| 1. Yörünge Türleri .....                                                                                                                                               | 22 |
| 2. Jeostatik Yörünge Üzerinde Egemenlik Tartışması.....                                                                                                                | 23 |
| IV. UZAY HUKUKUNA DAİR ANDLAŞMALAR VE BU KAPSAMDA<br>UYDU KARŞITI SİLAH TESTLERİNİN KONUMU .....                                                                       | 24 |
| A. Ay ve Diğer Gök Cisimleri Dahil, Uzayın Keşif ve<br>Kullanılmasında Devletlerin Faaliyetlerini Yöneten İlkeler<br>Hakkında Andlaşma (1967-Dış Uzay Andlaşması)..... | 24 |

|      |                                                                                                                                                                                            |    |
|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| B.   | Astronotların Kurtarılması, Astronotların ve Uzaya Fırlatılmış Olan Araçların Geri Verilmeleri Hakkında Andlaşma ( 1968 – Kurtarma Andlaşması) .....                                       | 27 |
| C.   | Uzay Cisimlerinin Verdiği Zarardan Dolayı Uluslararası Sorumluluk Hakkında Andlaşma (1972 Sorumluluk Andlaşması) .....                                                                     | 28 |
| D.   | Uzaya Fırlatılan Cisimlerin Tescili Andlaşması (1975 Tescil Andlaşması) .....                                                                                                              | 29 |
| E.   | Devletlerin Ay ve Diğer Gök Cisimlerindeki Faaliyetlerini Düzenleyen Andlaşma ( 1979 – Ay Andlaşması) .....                                                                                | 30 |
| V.   | GENEL KURUL HUKUKİ İLKELER BİLDİRGELERİ VE UYDU KARŞITI SİLAH TESTLERİNİN YERİ .....                                                                                                       | 32 |
| A.   | Devletlerin Uzayın Keşfi ve Kullanımına İlişkin Faaliyetlerini Düzenleyen Hukuki İlkeler Bildirgesi .....                                                                                  | 32 |
| B.   | Uluslararası Doğrudan Televizyon Yayıncılığında Dünya Uydularının Devletlerce Kullanımını Yöneten İlkeler Bildirgesi .                                                                     | 33 |
| C.   | Dünyanın Dış Uzaydan Uzaktan Algılanmasına Dair İlkeler Bildirgesi .....                                                                                                                   | 34 |
| D.   | Nükleer Güç Kaynaklarının Uzayda Kullanımına İlişkin Esaslar Bildirgesi .....                                                                                                              | 35 |
| E.   | Gelişmekte Olan Devletlerin İhtiyaçları Özellikle Dikkate Alınarak Bütün Devletlerin Yararı Adına Uzayın Keşfedilmesinde ve Kullanılmasında Uluslararası İşbirliğine İlişkin Bildiri ..... | 38 |
| VI.  | ULUSLARARASI TEAMÜL HUKUKU KAPSAMINDA UZAY HUKUKU VE UYDU KARŞITI SİLAHLAR.....                                                                                                            | 38 |
| VII. | MİLLETLERARASI HUKUKTA UZAY HUKUKUNUN TEMEL İLKELERİ                                                                                                                                       | 40 |
| A.   | Münhasır Barışçıl Faaliyet İçin Kullanım İlkesi .....                                                                                                                                      | 41 |
| B.   | İnsanlığın Ortak Mirası İlkesi .....                                                                                                                                                       | 41 |
| C.   | Ulusal Edinime Konu Edilememe İlkesi .....                                                                                                                                                 | 43 |
| D.   | Uzayın Kullanımında Eşitlik İlkesi .....                                                                                                                                                   | 44 |
| E.   | Uluslararası İşbirliği İlkesi .....                                                                                                                                                        | 45 |
| F.   | Çevresel Koruma İlkesi.....                                                                                                                                                                | 45 |

|                                                                                           |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| G. Uluslararası Hukuka Uygunluk İlkesi .....                                              | 47 |
| H. Sorumluluk İlkesi .....                                                                | 47 |
| I. Yargı Yetkisinin Tanınması İlkesi .....                                                | 48 |
| J. Astronotların Elçiliği İlkesi .....                                                    | 48 |
| VIII. DEVLETLERİN UZAYI KULLANIMINA DAİR HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİN TESPİTİ .....             | 49 |
| A. Araştırma ve Bilimsel Faaliyetler Kapsamında Kullanıma Dair Hak ve Yükümlülükler ..... | 50 |
| B. Uzay Faaliyetlerinin Yürütülmesinde Uzay Nesnesinin Tescili Yükümlülüğü .....          | 51 |
| 1. Uzay Nesnesi Kavramı .....                                                             | 51 |
| a. Uzay Cismi .....                                                                       | 51 |
| b. Uzay Aracı .....                                                                       | 53 |
| 2. Uzay Cisminin Tescili Usulü .....                                                      | 54 |
| C. Uzay Faaliyetlerine Dair Ulusal Mevzuat Oluşturma Yükümlülüğü .....                    | 55 |

## İKİNCİ BÖLÜM

### DİŞ UZAYIN ASKERİ AMAÇLA KULLANILMASI VE UYDU KARŞITI SİLAHLARA DAİR KAVRAMSAL VE HUKUKİ ÇERÇEVE

|                                                                                       |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------|----|
| I. UZAYIN ASKERİLEŞTİRİLMESİ VE SİLAHSIZLANDIRILMASI<br>ARASINDAKİ TEORİK AYRIM ..... | 59 |
| II. UYDU KARŞITI SİLAH (UKS) TANIMI VE BU SİLAHLARIN<br>TESTİNE DAİR ÖRNEKLER .....   | 62 |
| A. Uydu Karşıtı Silahın Tanımı .....                                                  | 62 |
| 1. Kinetik Fiziksel Etkili Uydu Karşıtı Silahlar .....                                | 63 |
| 2. Kinetik Olmayan Fiziksel Etkili Uydu Karşıtı Silahlar .....                        | 64 |
| 3. Elektronik veya Siber Uydu Karşıtı Silahlar .....                                  | 65 |
| B. Dış Uzayda Gerçekleştirilmiş Uydu Karşıtı Silah Testleri .....                     | 66 |

|      |                                                                                                                                                                          |    |
|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| III. | UZAYIN SİLAHSIZLANDIRILMASINA YÖNELİK HUKUKİ ÇERÇEVE ...                                                                                                                 | 71 |
| A.   | Dış Uzay Andlaşması ve Çevresel Değişiklik Tekniklerinin Askeri veya Diğer Düşmanca Kullanımının Yasaklanması Andlaşması Kapsamında Dış Uzayın Silahsızlandırılması..... | 71 |
| B.   | Dış Uzayda Silahlanma Yarışının Önlenmesi Çalışmaları (PAROS) Kapsamında Dış Uzayın Silahsızlandırılması.....                                                            | 73 |
| C.   | Şeffaflık ve Güven Artırıcı Tedbirler Kapsamında Dış Uzayın Silahsızlandırılması.....                                                                                    | 79 |
| D.   | Avrupa Birliği'nin Çalışmaları Kapsamında Dış Uzayın Silahsızlandırılması.....                                                                                           | 83 |
| IV.  | NÜKLEER SİLAHSIZLANMAYA YÖNELİK HUKUKİ GİRİŞİMLER BAĞLAMINDA DIŞ UZAYIN SİLAHSIZLANDIRILMASI .....                                                                       | 84 |
| A.   | Kısmi Nükleer Deneme Yasağı Andlaşması Kapsamında Dış Uzayın Silahsızlandırılmasının Değerlendirilmesi.....                                                              | 84 |
| B.   | SALT ve START Görüşmeleri Süreci ile Anti Balistik Füze Andlaşması Kapsamında Dış Uzayın Silahsızlandırılmasının Değerlendirilmesi .....                                 | 86 |
| C.   | Balistik Füze Yayılmasına Karşı Lahey Davranış İlkeleri Rehberi Bağlamında Dış Uzayın Silahsızlandırılmasının Değerlendirilmesi .....                                    | 94 |

### ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

## UYDU KARŞITI SİLAHLARIN KULLANIMININ MEVCUT MİLLETLERARASI HUKUKİ ÇERÇEVEDE ANALİZİ

|      |                                                                                                                                 |     |
|------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| I.   | UYDU KARŞITI SİLAH TESTLERİNE DUYULAN İHTİYACIN NEDENLERİ .....                                                                 | 99  |
| II.  | TEAMÜL HUKUKUNDA UYDU KARŞITI SİLAHLARIN KULLANIMI .                                                                            | 100 |
| III. | 1967 DIŞ UZAY ANDLAŞMASI VE 1979 AY ANDLAŞMASI HÜKÜMLERİNİN UYDU KARŞITI SİLAHLARA YAKLAŞIMININ BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ..... | 102 |

---

|                                                                                                                                    |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| IV. SİLAHLI ÇATIŞMA HUKUKU İLKELERİ KAPSAMINDA UYDU<br>KARŞITI SİLAH KULLANIMININ SINIRLARININ BELİRLENMESİ.....                   | 103 |
| V. MİLLETLERARASI SORUMLULUĞA DAİR KURALLAR<br>KAPSAMINDA UYDU KARŞITI SİLAH TESTLERİNİN<br>DOĞURACAĞI ZARARLARDAN SORUMLULUK..... | 109 |
| VI. YENİ TİP UYDU KARŞITI SİLAHLARIN SORUMLULUK<br>KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....                                               | 117 |
| SONUÇ .....                                                                                                                        | 121 |
| KAYNAKÇA.....                                                                                                                      | 125 |